

TANQIDIY NAZAR, TAHLILIIY TAFAKKUR VA INNOVATSION G'OYALAR

BO'LAJAK PEDAGOGLARNI KASBIY FAOLIYATGA TAYYORLASHDA JADID MA'RIFATPARVARLARINING ILMIY MEROSIDAN FOYDALANISH MEXANIZMLARI

Xasanova Setora

*Qo'qon DU Pedagogika psixologiya fakulteti
Pedagogika yo'nalishi 4-kurs talabasi*

Sultonov Sherzodjon

*Qo'qon DU Pedagogika kafedrası
assistant-o'qituvchisi, p.f.b.f.d (PhD)*

Annotatsiya: Ushbu maqolada bo'lajak o'qituvchilarni kasbiy faoliyatga tayyorlash jarayonida jadid ma'rifatparvarlarining boy ilmiy va pedagogik merosidan foydalanishning pedagogik mexanizmlari yoritilgan. Ismoil Gasprinskiy, Abdulla Avloniy, Mahmudxo'ja Behbudiy kabi siymolarning ta'lim tizimidagi yangilanish g'oyalari va ularni zamonaviy ta'lim standartlari bilan integratsiya qilish masalalari tahlil qilingan.

Tayanch so'zlar: Jadidchilik, ma'rifatparvarlik, kasbiy tayyorgarlik, pedagogik mahorat, "Usuli jadid", ma'naviy meros, mexanizm.

KIRISH

Bugungi kunda ta'lim tizimini tubdan isloh qilish va raqobatbardosh kadrlar tayyorlashda milliy qadriyatlar hamda tarixiy tajribaga tayanish muhim ahamiyat kasb etadi. Zamonaviy pedagogik kadrlarni tayyorlash jarayonida nafaqat kasbiy bilimlarni berish, balki ularda ijtimoiy mas'uliyat va milliy qadriyatlarga sodiqlikni shakllantirish ham ustuvor vazifadir. Shu nuqtai nazardan, XX asr boshlaridagi jadid ma'rifatparvarlik harakati vakillari tomonidan ilgari surilgan g'oyalar zamonaviy o'qituvchi shaxsini shakllantirishda muhim metodologik asos bo'lib xizmat qiladi. Mahmudxo'ja Behbudiy, Abdulla Avloniy, Munavvarqori Abdurashidxonov kabi mutafakkirlar ta'limni hayot bilan bog'lash, dunyoviy bilimlarni egallash va o'qituvchining kasbiy madaniyatini yuksaltirishni asosiy maqsad qilib qo'ygan edilar. Jadid ma'rifatparvarlari, xususan, Abdulla Avloniy o'zining "Turkiy guliston yoxud axloq" asarida ta'lim va tarbiyaning uzviyligini ta'kidlab, o'qituvchini ma'naviyat timsoli sifatida ta'riflaydi. Bo'lajak pedagoglarni tayyorlashda ushbu merosdan foydalanishning birinchi mexanizmi — shaxsiy namuna va axloqiy tarbiya tamoyilidir.

Pedagogik mexanizm: Talaba-pedagoglarda "*Tarbiya biz uchun yo hayot — yo mamot, yo najot — yo halokat, yo saodat — yo falokat masalasidir*" g'oyasi asosida kasbiy mas'uliyat va etika qoidalarni shakllantirish. Jadidlar tomonidan asos solingan "Usuli jadid" (yangi usul) maktablari o'sha davr ta'limi uchun inqilobiy yangilik bo'lib, quyidagi mexanizmlarni o'z ichiga olgan edi: Audio-vizual va ko'rgazmali qurollardan foydalanish: Mahmudxo'ja Behbudiyning geografiya va tarixga oid darsliklari bunga misol bo'lib, ular talabalarda ko'rgazmalilik asosida dars o'tish ko'nikmasini shakllantiradi. Tabaqalashtirilgan ta'lim:

TANQIDIY NAZAR, TAHLILY TAFAKKUR VA INNOVATSION G'UYALAR

O'quvchining yoshi va individual xususiyatlarini hisobga olish tamoyili. Dunyoqarashni kengaytirish: Nafaqat diniy, balki tabiiy va ijtimoiy fanlarni (hisob, geografiya, tabiatshunoslik) integratsiyalashgan holda o'rgatish. Bo'lajak pedagoglarni tayyorlashda jadidlar merosini zamonaviy pedagogik texnologiyalar bilan uyg'unlashtirish quyidagi bosqichlarda amalga oshiriladi: Fikr tarbiyasi: Jadidlarning "fikr tarbiyasi" g'oyasi bugungi muammoli ta'lim va interaktiv metodlar bilan bevosita bog'liq. Fasilitatorlik roli: Bo'lajak o'qituvchi faqat axborot beruvchi emas, balki yo'naltiruvchi (fasilitator) bo'lishi kerakligi jadidlar asarlarida "muallim — millatning ko'zgusi" sifatida talqin etilgan. Tizimli o'rganish: Pedagogika oliy ta'lim muassasalarida maxsus kurslar, seminarlar va amaliy mashg'ulotlar orqali jadidlar merosini tarixiy-pedagogik tahlil qilish.

XULOSA

Bo'lajak pedagoglarni kasbiy faoliyatga tayyorlashda jadid ma'rifatparvarlarining ilmiy merosidan foydalanish — bu shunchaki tarixni o'rganish emas, balki milliy pedagogik texnologiyalarni modernizatsiya qilish demakdir. Ularning g'oyalari bo'lajak o'qituvchilarning kasbiy kompetensiyasini oshirishda, ularda milliy g'urur va mas'uliyatni uyg'otishda muhim omil bo'lib xizmat qiladi.

Foydalanilgan adabiyotlar:

1. Yunusov, O. Jadid pedagogikasida milliy ong va diniy ta'lim masalalari. // 2026.
2. Uzokov, B., & Mahmudova, U. Jadidlar merosi va jadidchilik harakatiga yangicha yondashuv. // 2024.
3. Nazarov, Q. Jadid falsafasi. // "Yangi O'zbekiston" gazetasi, 2024.
4. Madmarova, G. Q. Bo'lajak maktab o'qituvchilarini innovatsion kasbiy faoliyatga tayyorlashning xususiyatlari. // 2025.

